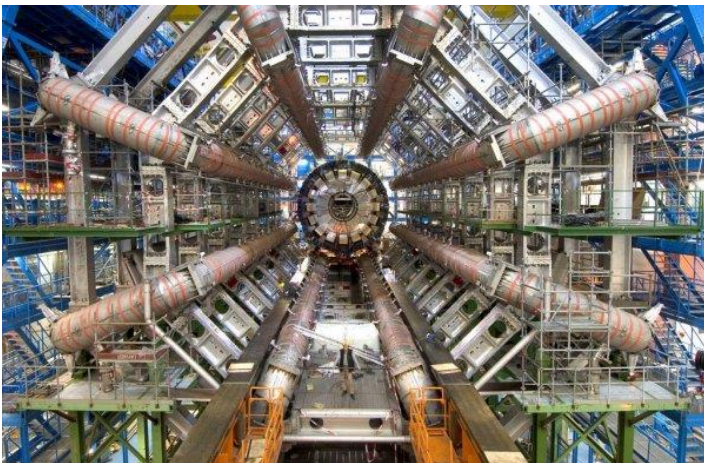

ISVW Summer School 2021 Inleiding in de filosofie

De Summer School *Inleiding in de filosofie* is een reis door de geschiedenis van de Westerse filosofie – van de stadstaat Athene in de 4e eeuw voor het begin van onze jaartelling naar Nederland in de 21ste eeuw. We maken kennis met de baanbrekende denkers in de oudheid, de moderne tijd en onze tijd: van Plato - via René Descartes en Friedrich Nietzsche - naar Rosi Braidotti. We komen ook te weten dat de behandeling van vijf belangrijke vraagstukken - Het ware?, Het Goede?, Het Schone?, De samenleving? De mens? – bepaald wordt door drie verschillende, een tijdperk lang heersende begrippenkaders.

Dag 1 Het ware

In de oudheid is de zoektocht naar waarheid en kennis verbonden met de vraag naar het wezen van de werkelijkheid. In de moderne tijd is de vraag vooral hoe het subject tot objectieve kennis kan komen. In onze tijd heeft de filosofie de verhouding van taal en werkelijkheid als haar centrale thema en bepalen procedures van een gespreksgemeenschap welke uitspraken als waar ofwel gerechtvaardigd gelden.

Inleiding: *Filosofie*

De paradigmatische ontwikkelingen in de filosofie, van Plato naar Braidotti, van de Oudheid via de moderne tijd naar onze tijd, vijf vraagstukken, drie begrippenkaders

Plato / kennis: de vormen schouwen

Twee wegen naar de waarheid – *anamnesis / dia logoi* en *askesis-katharsis-noesis*, de allegorie van de grot, door afwijzing van het lichaam reiniging van (het oog van) de ziel en schouwen van de vormen

René Descartes - Immanuel Kant / kennis: mentale constructie

De uitvinding van de geest als 'spiegel van de werkelijkheid, kennisverwerving: van 'gewaarwording' naar helder en welonderscheiden voorstelling / de rol van de zuivere verstandsbegrippen of categorieën bij kennisverwerving

Ludwig Wittgenstein II - Thomas Kuhn - Michel Foucault / kennis: binnen een gemeenschap geldige uitspraken

De 'linguistic turn', van de regelgeleidheid van taalspelen via het paradigma: de disciplinaire matrix van een onderzoeksgemeenschap naar de samenhang van macht, weten en zelfwording in een gespreksgemeenschap en de orde van spreken

Gesprek

Dag 2

Het goede

Hoe ethisch verantwoord te handelen, is een vraag die de filosofen steeds weer vanuit een eigen begrippenkader hebben beantwoord. Wat vertelde Aristoteles lang geleden in Athene over de rol van verstandigheid en een voortreffelijk en 'gelukt' leven? Hoe omschreef Immanuel Kant tijdens de Verlichting de rol van de categorische imperatief? Wat schreef John Stuart Mill over de werking van het schadebeginsel? Wat verstaat Emmanuel Levinas onder 'luisteren naar het gelaat van de Ander dat spreekt'?

Aristoteles / voortreffelijkheid van karakter

Het zelf als 'gemeenschapswezen' en een lichaam met bepaalde vermogens, 'volledig tot bloei komen' (*eudaimonia*) als doel (*telos*) van het menselijk

bestaan, voortreffelijkheid (*arete*) van karakter en van intellect als voorwaarden voor een goed leven en het belang van verstandigheid (*phronesis*)

Immanuel Kant / de categorische imperatief

De mens als rationeel en autonoom subject, moreel verantwoord handelen door de categorische imperatief: *handel alleen volgens die maxime waarvan je tegelijkertijd kunt willen dat ze een algemene wet wordt*, de autonomie van de wil als het hoogste beginsel van zedelijkheid en de idee van vrijheid

John Stuart Mill / het schadebeginsel

Het utiliteitsbeginsel, geluk (opgevat als plezier) als doel van het handelen, de sociale zijnsaard van de mens en de rol van morele sentimenten, vrijheid van denken, spreken en handelen en het schadebeginsel

Emmanuel Levinas / het gelaat van de Ander

Autonomie als de reductie van het Andere tot het Zelfde, heteronomie als grondbeginsel van de ethiek, genieting - gevoeligheid voor lijden – luisteren naar het gelaat van de Ander

Gesprek

Dag 3

Het schone

In de oudheid ruzieën Plato en Aristoteles over de plek van de dichtkunst in de stadstaat. In de moderne tijd vraagt Immanuel Kant zich af wat de voorwaarden voor de mogelijkheid van het esthetisch oordeel zijn en omschrijft Friedrich Nietzsche de mens als een kunstzinnig scheppend wezen en het leven als een kunstwerk. In onze tijd wordt kunst door Martin Heidegger en Gilles Deleuze opgevat als een 'venster' op de werkelijkheid, als een manier waarop de werkelijkheid betekenis krijgt.

Vooraf

De kunstenaar, het kunstwerk, de kunstbeschouwer, de werkelijkheid en de filosofie

Plato versus Aristoteles

De kwestie: de rol/plek van de (dicht)kunst in de stadstaat, kunst als *mimesis* (nabootsing), de tragedie: waardeloos want slechts schijnbeelden van de

deugd (Plato); een belangrijke rol bij karaktervorming doordat het koor je aan het denken zet (Aristoteles)

Immanuel Kant

Het esthetisch oordeel – belangeloos, zonder begrip, zonder doel en (toch) noodzakelijk welbehagen door *sensus communis*

Friedrich Nietzsche

Het somatische karakter van de esthetische beleving, de mens: een kunstzinnig scheppend subject en de verhouding tot de werkelijkheid: esthetisch

Martin Heidegger – Gilles Deleuze

Het kunstwerk (de *Schoenen* van Vincent van Gogh) als het in het werk stellen van de waarheid en de schilderijen van Francis Bacon van het lichaam in een krachtenveld als een 'kijk' op de werkelijkheid

Gesprek

Dag 4

De samenleving

Hoe meenden Plato en Aristoteles dat de stadstaat Athene bestuurd diende te worden? In de moderniteit maken Hobbes, Spinoza en Rousseau gebruik van een modern mensbeeld en een opvatting van een natuurtoestand die het sluiten van een maatschappelijk verdrag noodzakelijk maken. In onze tijd wordt door filosofen aandacht besteed aan het belang van burgerschap (Arendt), aan het gebrek aan kwaliteit van leven van vele mensen in de wereldgemeenschap (Nussbaum) en aan de rampzalige gevolgen van de economie voor de natuur (Raworth).

Plato versus Aristoteles

Plato versus Aristoteles, de kwestie: verbetering van het bestuur van de stadstaat door een filosoof / koning of door voortreffelijkheid van karakter van burgers?, Aristoteles - zelfredzaamheid (*autarkeia*), de mens als gemeenschapswezen (*zoon politikon*), de stadstaat (*polis*) als natuurlijk gegeven, het onderscheid in staatsvormen en het belang van burgerschap

Thomas Hobbes – Spinoza – Jean-Jacques Rousseau

Een gemeenschappelijk uitgangspunt: mensbeeld, natuurtoestand en (de noodzaak van) een maatschappelijk verdrag, maar verschillen over wat het maatschappelijk verdrag mogelijk maakt: vrede en veiligheid (Hobbes),

vrijheid van denken en verdraagzaamheid (Spinoza) en de in de burgerlijke maatschappij verloren gegane vrijheid en gelijkheid (Rousseau)

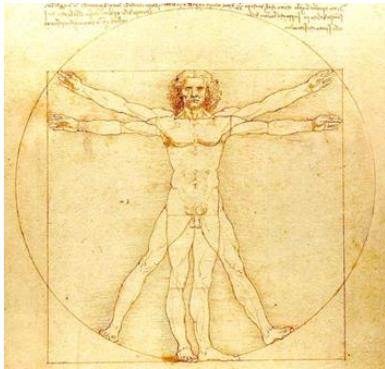
Hannah Arendt – Martha Nussbaum – Kate Raworth

Drie menselijke activiteiten: arbeid, werk en handelen, twee voor het menselijke bestaan kenmerkende condities: pluraliteit en nataliteit en het belang van burgerschap - een oproep om te zorgen voor een rechtvaardige samenleving waarin een ieder de kans krijgt haar / zijn vermogens ('capabilities') volledig te ontwikkelen - de donuteconomie als manier om te zorgen voor een evenwicht tussen het sociale fundament bestaande uit twaalf basisbehoeften en het ecologische plafond bestaande uit negen planetaire grenzen

Gesprek

Dag 5

De mens

Hoe hebben Westerse filosofen de afgelopen vijftientig eeuwen over ons, de mens, gedacht? We maken kennis met het 'lichaamsvijandige' uitgangspunt van de westerse wijsbegeerte: hoe Plato ons opvat als een ziel die schouwt en Descartes als een geest die helder en welonderscheiden voorstellingen weet te maken. We bespreken Damasio's opvatting van de mens als een lichaam met hersencapaciteit dat ons in staat stelt te voelen wat er gaande is en gevraagd wordt. We maken ook kennis met de opvattingen van de mens als een levend wezen dat in een gemeenschap leeft (Aristoteles), als 'ik' als een 'enkeling' (Descartes) en als erzijn (Heidegger) en als nomadisch van aard (Braidotti).

Van psuche via mens naar body/ brain

Plato

Het onderscheid: *psuche* – *soma*, de drie-eenheid van de ziel en de allegorie van de mennen en het tweespan

René Descartes

Het substantie-dualistische onderscheid: lichaam – geest en de geest als *res cogitans* / Passies van de ziel, de pijnappelklier en de rol van cognities

Friedrich Nietzsche

Tegen lichaamsverachting

Antonio Damasio

De herwaardering van het lichaam en de rol van gevoelens, het onderscheid: emotie–gevoel–kernbewustzijn, het onderscheid: protozelf–kernzelf-autobiografisch zelf en de rol van emoties en gevoelens bij morele oordeelsvorming

Gesprek

Van zoon politikon via ego naar nomad

Aristoteles

De mens: een levend wezen dat streeft naar zelfredzaamheid (*autarkeia*), (daarom) van nature in een gemeenschap leeft en zich (dus) bekommert om het 'wel en wee' van de stadstaat

Van René Descartes t/m Jean-Paul Sartre

De mens wordt opgevat als 'ego', als rationeel en autonoom subject en/of als 'enkeling'

Martin Heidegger

Het menselijk bestaan wordt omschreven als erzijjn, in de wereld zijn, medezijn, ontwerp en 'tijdelijk'

Rosi Braidotti

De mens als nomadisch van aard: in wording, belichaamd, in betrekkingen, vanuit betrokkenheid levend

Gesprek

Terugblik